Veda Hutbesi Açısından İnsan Hakları
Gönderen Kadir Hatipoglu - Nisan 11 2013 12:48:41

Veda Hutbesi Açısından İnsan Hakları   Veda Hutbesi Hz. Peygamber (S.A.V.)'ın 114 bini bulan hacıya hitaben irad ettiği hutbe'dir. Hz. Peygamber (S.A.V.) bu son hutbesinde, bundan sonra bir daha haccedemeyeceğini bildirip vefatının yaklaştığını ima ettiği, sonraki gelen günler de O'nun (S.A.V) bu sözlerini doğruladığı için bu hacca Veda Haccı, bu hac esnasında irad ettiği hutbeye de Veda Hutbe 'si adı verildi.   Veda Hutbesi her ne kadar tek bir hutbe imiş gibi kabul edilmekteyse de, gerçekte bu hutbe, Arafat'ta, Mina'da ve bir gün sonra yine Mina'da olmak üzere arefe günü ile bayramın 1. ve 2. günlerinde parça parça irad edilmiştir. Değişik yer ve zamanda irad buyurulduğu için de hutbe, birçok kişi tarafından birbirinden farklı şekillerde rivayet edilmiş; kişinin ya da gurubun duyduğunu başkaları işitmediğinden, hutbenin tamamının bir araya toplanmasında bu farklı rivayetlerden yararlanılmış ve daha sonraki yıllarda bu üç aynı yer ve zamanda buyurulan hutbe tek bir hutbe olarak bir araya getirilmiştir. Hz. Peygamber (S.A.V.)'ın bu son haccından bir yıl önce nazil olan Tevbe suresinde 9/28;
يَآاَيُّهَا
الَّذِينَ
اَمَنُوا
اِنَّمَا
الْمُشْرِكُ&#16
08;نَ نَجَسٌ
فَلاَ
يَقْرَبُوا
الْمَسْجِدَ
الْحَرَامَ
بَعْدَ
عَامِهِمْ
هَذَا وَاِنْ
خِفْتُمْ
عَيْلَةً
فَسَوْفَ
يُغْنِيكُمُ
اللهُ مِنْ
فَضْلِهِ
اِنْ شَاءَ
اِنَّ اللهَ
عَلِيمٌ
حَكِيمٌ
       "Ey iman edenler! Müşrikler ancak bir pisliktir. Onun için bu yıllarından sonra Mescid-i Haram'a yaklaşmasınlar..." yoksulluktan korkarsanız, (biliniz ki) Allah dilerse sizi kendi lütfundan zengin edecektir. Şüphesiz Allah iyi bilendir, hikmet sahibidir." müşriklerin pis olduğu ve bu yıldan sonra Mescid-i Haram'a yaklaşmamaları emredildiği için, Veda Haccı'nda Mekke'de sadece müslümanlar vardı, hutbeyi de yalnızca müslümanlar dinlemişti. (Müşriklerin bu hutbeye yalan katmaları da önlenmiş oldu.). Zaten Mekke'nin fethinden sonra müşriklerin sayısı parmakla sayılacak kadar azalmıştı. Hz. Peygamber (S.A.V.)

Mekke'den kendisiyle birlikte yola çıkan 100 bin civarındaki ashabıyla Mekke'ye haccetmek için geldiklerinde bir yıl önceki ikaz sebebiyle Mekke'de müşrik kalmamıştı, çoğunluk müslüman olurken Mekke'yi terkedenler de vardı. Hz. Peygamber (S.A.V.) haccın bütün erkanını bizzat kendisi yaparak Müslümanlara öğretmiş, İslam'ın Hac konusundaki emirleri de böylece tamamlanmıştı. İslam'ın tamamlandığını bildiren bazı ayetler de bu Veda Haccı'nda nazil oldu.
      Cahiliye döneminde dışarıdan gelen hacılar Arafat'ta vakfeye dururken, Kureyş eşrafı diğer insanlardan üstün olduklarını belli edercesine Arafat yerine Müzdelife'de vakfeye dururlardı. Hz. Peygamber (S.A.V.) cahiliye döneminin bu sınıf üstünlüğüne dayalı adetini ortadan kaldırdı ve bütün hacılar gibi Arafat'ta vakfeye durdu. Hz. Peygamber (S.A.V.)'a orada bu dinin tamamlandığı şu ayet-i Kerimeyle müjdelendi :
الْيَوْمَ
اَكْمَلْتُ
لَكُمْ
دِينَكُمْ
وَاَتْمَمْت&#16
15; عَلَيْكُمْ
نِعْمَتِى
وَرَضِيتُ
لَكُمُ
اْلاِسْلاَم&#16
14; دِينًا   "Ey Mü'minler, şu küfreden müşrikler bugün dininizi söndürmekten ümitlerini kesmişlerdir. Artık bundan böyle onlardan korkmayınız; ancak benden korkunuz. Bugün sizin dininizi kemale erdirdim, üzerinizdeki nimetimi tamamladım ve size din olarak müslümanlığı beğenip seçtim ve ondan razı oldum" (Maide 3)
       Dinin kemale erdirilmesine bütün müslümanlar sevinirken yalnızca Hz. Ebu Bekir ile Hz. Ömer, bunun Hz. Peygamber (S.A.V.)'ın vefatının yaklaştığına delalet ettiğini anlamışlar ve gözlerinden yaşlar akmıştı. Gerçekten de bundan sonra Hz. Peygamber (S.A.V.) 82 gün yaşamış ve vefat etmiştir.   Arafat'ta yüzbinin üzerindeki hacıya hitaben Hz. Peygamber (S.A.V.) sesinin bütün hacılar tarafından işitilmesi için belli mesafelerde gür sesli sahabilerden bazılarını görevlendirdi. Hz. Peygamber (S.A.V.)'in sözlerini tekrar eden bu sahabiler hutbenin bütün hacılar tarafından duyulmasını sağlıyorlardı.   Şimdi veda hutbesi açısında insan haklarına bir bakış yapalım. Hak kelimesi muhtelif mânalarda Kur’an’da pek çok ayette geçmekte ve genelde “doğru, adalete uygun ve gerçek söz” anlamında veya insanın yerine getirmesi gerekli olan hak /görev manasında kullanılmaktadır. وَاَتِ
ذَا
الْقُرْبَى
حَقَّهُ
وَالْمِسْكِ&#16
10;نَ وَابْنَ
السَّبِيلِ
وَلاَ
تُبَذِّرْ

تَبْذِيرًا
“Akrabaya, yoksula, yolcuya hakkını ver...” [1] şeklindeki ayetler bu hakkın konusunu ve içeriğini belirlemektedir. Hak Kelimsi; a) Doğru olan, b) Vehbi hak, c) Kesbi hak, d) Görev, e) Yetki vb anlamlara gelir. İnsanlar doğuşta eşit şartlarda olmasa da eşit haklara sahip olarak doğarlar. Vehbi/tabii hak.
        Veda Hutbesi hem ahlaki ve de hukuki bakımdan tam anlamı ile insan hakları bildirgesidir. Veda hutbesinde daha ziyade doğuştan her insanın sahip olduğu tabii haklara işaret edildiğini görmekteyiz:
فَإِنَّ
دِمَاءَكُمْ
وَأَمْوَالَكُمْ
عَلَيْكُمْ
حَرَامٌ،
كَحُرْمَةِ
يَوْمِكُمْ
هَذَا، فِي
شَهْرِكُمْ
هَذَا، فِي
بَلَدِكُمْ
هَذَا، إِلَى
يَوْمِ
تَلْقَوْنَ
رَبَّكُمْ‏.‏
أَلاَ هَلْ
بَلَّغْتُ
‏"‏‏.‏ قَالُوا
نَعَمْ‏.‏
قَالَ ‏"‏
اللَّهُمَّ
اشْهَدْ،
فَلْيُبَلِّغِ الشَّاهِدُ
الْغَائِبَ،
فَرُبَّ
مُبَلَّغٍ
أَوْعَى مِنْ
سَامِعٍ،
فَلاَ
تَرْجِعُوا
بَعْدِي
كُفَّارًا
يَضْرِبُ
بَعْضُكُمْ
رِقَابَ
بَعْضٍ.
       "Bugünleriniz nasıl mukaddes bir gün ise, bu aylarınız nasıl mukaddes bir ay ise, bu şehriniz (Mekke) nasıl mübarek bir şehir ise,

canlarınız, mallarınız, namuslarınız da öyle mukaddestir, Rabbinize kavuşacağınız güne kadar her türlü tecavüzden korunmuştur.” [2] Tabii hak.   Ekmeğe basan ve ekmeği tekmeleyen bir insan göremezsiniz ama insanı tekmeleyeni çok gördük.(Üstün Dökmen) Oysa insanın canları da mukaddestir ve her türlü haksız saldırıya karşı dokunulmazlığı vardır. Peygamberimiz sadece cahiliye devri batıl inanç ve davranışları ayağının altına alıyor: أَلاَ كُلُّ شَىْءٍ مِنْ أَمْرِ الْجَاهِلِيَّةِ تَحْتَ قَدَمَىَّ مَوْضُوعٌ وَدِمَاءُ الْجَاهِلِيَّةِ مَوْضُوعَةٌ وَإِنَّ أَوَّلَ دَمٍ أَضَعُ مِنْ دِمَائِنَا دَمُ ابْنِ رَبِيعَةَ بْنِ الْحَارِثِ   "Dikkat ediniz, Cahiliyeden kalma bütün adetler kaldırılmıştır, ayağımın altındadır. Cahiliye devrinde güdülen kan davaları da tamamen kaldırılmıştır. Kaldırdığım ilk kan davası Haris’in oğlu İyas bin Rabia'nın kan davasıdır.” [3] وَرِبَا الْجَاهِلِيَّةِ مَوْضُوعٌ وَأَوَّلُ رِبًا أَضَعُ رِبَانَا رِبَا عَبَّاسِ بْنِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ فَإِنَّهُ مَوْضُوعٌ كُلُّهُ   "Cahiliyeden kalma faizin her çeşidi kaldırılmıştır. İlk kaldırdığım faiz de Abdulmutallib'in oğlu (amcam) Abbas'ın faizidir. [4] Faizde hem Allah hakkı hem de kul hakkı vardır. Faiz enflasyona yol açtığı için kamu hakkına da yol açar. فَاتَّقُوا اللَّهَ فِي

النِّسَاءِ
فَإِنَّكُمْ
أَخَذْتُمُو&#16
07;ُنَّ
بِأَمَانِ
اللَّهِ
وَاسْتَحْلَ&#16
04;ْتُمْ
فُرُوجَهُنّ&#16
14; بِكَلِمَةِ
اللَّهِ
وَلَكُمْ
عَلَيْهِنَّ
أَنْ لاَ
يُوطِئْنَ
فُرُشَكُمْ
أَحَدًا
تَكْرَهُونَ&#16
07;ُ   "Kadınların haklarını gözetmenizi ve bu hususta Allah'tan korkmanızı tavsiye ederim. Siz kadınları, Allah’ın emaneti olarak aldınız ve onların namusunu kendinize Allah’ın emriyle helal kıldınız. Sizin kadınlar üzerindeki hakkınız; yatağınızı hiç kimseye çiğnetmemeleri, hoşlanmadığınız kimseleri izniniz olmadıkça evlerinize almamalarıdır….” [5]   Yüce Allah’ın güzel isimlerinden biri olan “hak” kelimesinin çoğulu olan hukukun gayesi, hakların kime âit olduğunun belirlenmesi, hakların korunması ve haklara yapılan tecavüzün, zorbalıkların ortadan kaldırılmasıdır. Dolayısıyla insanın kanı akıtılmaz, canına kıyılmaz, dini inancına, namusuna, toprağına, mesleğine, meskenine ve cinsiyetine dokunulmaz. İslam dininin gerçekleştirmeyi hedeflediği beş temel husus, insanlar arası ilişkilerin tamamını kapsar. Bu hususlar temel ve tabii haklar kapsamındadır.
وَلَقَدْ
كَرَّمْنَا
بَنِى اَدَمَ

  İnsan, eşref-i mahluktur.[6] Yeryüzünde insanların aradığı ve gerçekleşmesini isteği en önde gelen değerlerin başında adâlet ve eşitlik ilkesi gelmektedir.Şu kuran ayatlari bu durumu açıkça ifade etmektedir
وَجَزَآءُ
سَيِّئَةٍ
سَيِّئَةٌ
مِثْلُهَا [7]
İslâm’da fertler arasında ırk, renk, soy, sop, makam, mevki, fakirlik, zenginlik, şan, şöhret gibi hususlarda üstünlük yoktur.
يَآاَيُّهَا
النَّاسُ
اِنَّا
خَلَقْنَاكُ&#16
05;ْ مِنْ ذَكَرٍ

وَاُنْثَى
وَجَعَلْنَا&#16
03;ُمْ شُعُوبًا
وَقَبَآئِلَ
لِتَعاَرَفُ&#16
08;آ اِنَّ
اَكْرَمَكُم&#16
18; عِنْدَ اللهِ
اَتْقَيكُمْ
اِنَّ اللهَ
عَلِيمٌ
خَبِيرٌ [8] Hz. Peygamber, kanun
önünde herkesi bir tarağın dişleri gibi eşit olarak değerlendirmiştir.[9]

  İslâm, “hürriyeti” insan hayatının anlamını gerçekleştiren
bir unsur olarak görmektedir. Din, vicdan ve ibâdet hürriyeti, insanın temel hak
ve hürriyetlerinin en önemlilerindendir.
وَقُلِ
الْحَقُّ
مِنْ
رَبِّكُمْ
فَمَنْ شَاءَ
فَلْيُؤْمِن&#16
18; وَمَنْ شَاءَ
فَلْيَكْفُر&#16
18; [10] İktisadî hak ve hürriyetler, İslâm’ın kabul ettiği diğer
hürriyetleri tamamlayan hususlar olarak kabul edilmektedir.
            İslam’da
insan hakları sadece kanunla belirlenmiş olmayıp, özellikle ahlaki boyut insanı tüm
varlıklara karşı sorumlu görür. Dolayısıyla insan, yaptığı her davranışın mutlaka
karşılığını göreceğinin şuuru içinde yaşamalıdır
وَاَنْ
لَيْسَ
لِلاِنْسَان&#16
16; اِلاَّ مَا
سَعَى.[11] Sadece kanunlarla hak korunamaz. Hesap
verme şuuru, vicdan, ilkeli tutum, sevgi ve saygı duyguları hakkın korunması ve
gerçekleşmesinde çok önemli bir yer tutar. Peygamberimiz(s.a.s)
insana saygı konusunda din ve millet farkı gözetmezdi.
        Hz. Peygamber, insanın dirisine değer verdiği
gibi ölüsüne de değer vermiştir.
ألَيْسَ قَدْ
قَامَ
رَسُولُ
اللّهِ .
لِجَنَازَةِ
يَهُودِيٍّ؟
فَقَامَ

ابْنُ
عَبّاسٍ:
قَامَ لَهَا
ثُمَّ قَعَدَ
بَعْدُ Bir gün ashabıyla otururken yanlarından bir Yahudi cenazesinin geçtiğini fark edince hürmeten ayağa kalkmıştır. Yanındakiler bu durumu yadırgamış olmalılar ki, “Ya Rasûlallah, bu bir Yahudi cenazesidir.” deyince Hz. Peygamber, “O insan değil midir?” cevabını ermiştir.[12]   Hz. Peygamber (a.s), hüküm verirken hiç kimseye iltimas, imtiyaz ve ayrıcalık tanımamış; zengin, fakir, soylu, asil herkese aynı mesâfede davranmıştır. Suç işlemiş soylu bir kabilenin kızı ile ilgili imtiyaz talebine Peygamberimiz sert çıkmış, “Vallahi, kızım Fatıma da olsa gereğini yaparım sizden öncekiler bu şekilde haktan ayrıldıkları için helak oldular” buyurmuşlardır.
            Hakkın gerçekleşmesi için çaba sarf etmek hepimizin görevidir. Her konuda hakkaniyete riayet etmeli, aleyhimize de olsa hakkaniyete uygun olan kararlara saygı duymalı, bir konudaki kızgınlığımız bizi haktan ayırmamalı, şahsımız ve dostlarımız aleyhine bile olsa şahitliği Allah için ve hakka uygun bir şekilde yapmalıyız.
             Bir çok konuda olduğu gibi maalesef hak hukuk konusunda da benciliz. İnsanlar, hak deyince sadece kendi hakkını düşünüyor. Kendi hakkımızı elde edince, mutlu olabiliriz ama başkalarının hakkına da saygı gösterdiğimiz sürece ancak güven içinde yaşayabiliriz. İstikamet konusunda da insanların çoğu kendi istikametini tek hak yol olarak görüyor. Bediuzzaman, “Ben haktanım demek hakkındır ama hak benim demek hakkın değildir. “ diyor. Hak ve hakikat insanlığın ortak değeridir. Hak konusunda tekelci yaklaşım hiç kimsenin hakkı değildir.
Hutbenin toplum hayatina getirdigi prensipler:
Incelendigi zaman Veda Hutbe'sinde Peygamber (s.a.s)'in baslica su noktalara degindigi görülür: 1- Her iste daima Allah'a hamd-ü sena etmek gerekir. 2- Nefis, insani her zaman serre yöneltmek ister. Bu sebeple nefislerin ser-inden de Allah'a siginmak lâzimdir. 3- Can, mal ve irz kutsaldir. Yasama hakki tabii bir haktir. Irz, seref, haysiyet, hürriyet ve mülkiyet saldiridan korunmus haklardir. 4- Cahiliye gelenekleri kaldirilmistir. Insanlar alisa geldikleri kötü seyleri körü körüne yapmaktan vazgeçmelidirler. 5- Faiz haramdir. 6-Kan davasi gütmek haramdir. 7- Emânetler yerlerine verilmelidir. Emânete hiyanet edilmemelidir. 8- Küçük büyük önemli-önemsiz her iste seytana uymaktan sakinilmalidir. 9- Kadinlarin ve erkeklerin karsilikli hak, vazife ve sorumluluklari vardir. Kadinlara nezâketle davranilacaktir. 10- Hem kadin hem de erkekler zinadan siddetle kaçinacaklardir. 11- Köle ve hizmetçilere iyi davranilacaktir. 12- Bütün Müslümanlar kardestir. Her türlü sinif farklari ve ayricaliklar kaldirilmistir. Üstünlük fazilet iledir. 13- Zulümden sakinmak gerekir, halkin mali haksiz yere yenemez, birine ait bir sey sahibinin izni olmadikça baskasi için helâl olmaz. 14- Müslümanlar birbirleriyle savasmaktan sakinacaklardir. 15- Allah'in Kitâb'ina ve Peygamber'in sünnetine uyanlar asla sapikliga düsmezler. 16- Islâm sadeliginden ayrilmamak, asiriliklara sapmamak gerekir. 17-Hak Teâlâ'ya ibadet olunacak; bes vakit namaz kilinacak, oruç ayinda oruç tutulacak,

           (Bu vaaz metninin hazırlanmasında, Din İşl.Yük.Kur.Uzm. Z.Koç Bey’in, İnsan Hakları ve Veda Hutbesi başlıklı vaaz projesinden ve M.Arif YÜKSEL, Divriği Müftüsü . vaazından yararlanılmıştır.)

---------- [1] İsra, 17/26; Rum, 30/38. [2] Buhari, Hac, 132, c.2, s.191. [3] Müslim, Hac 19 (H.No:1218), c.1, s.889. [4] Müslim, Hac 19, c.1, s.889. [5] Müslim, Hac 19, c.1, s.889. [6] İsrâ, 17/70; Tîn, 95/4 -5. [7] Hud, 11/18; Şûra, 42/40; Mâide, 5/8. [8] Bkz. Tevbe, 9/24–25; Kehf, 18/28,32–43; Taha, 20/131; Kasas, 28/76–82; Sebe, 34/35; Abese, 80/1–12; Hucurât, 49/13. [9] Ahmed b. Hanbel, Müsned, c.V, s. 411; Ebû Dâvûd, Edeb, 111, (H.No:5116), c.5, s.339.. [10] Bakara, 2/256; Yunus, 10/99, Kehf, 18/29. [11] Necm, 53/39–41. [12] Buhari, Cenaiz, 50, c.2, s.87.

islam ve Hayat,Güncel Vaaz ve Hutbeler